

Sociolingüística catalana

Emili Boix-Fuster
Miquel Pueyo París
Joan Pujolar Cos
Elvira Riera Gil
Natxo Sorolla Vidal

PID_00194725

Material docent de la UOC

Emili Boix-Fuster

Doctor en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona, llicenciat en Filologia Hispànica per la mateixa universitat i s'ha especialitzat en sociolingüística a la Universitat de Georgetown (Washington DC, EUA). Catedràtic a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona. Ha estat president de la Societat Catalana de Sociolingüística i actualment és director de la seva revista *Treballs de Sociolingüística Catalana*. A part de diversos articles ha publicat, entre d'altres, els llibres següents: *Triar no és traïr. Llengües i identitats en joves de Barcelona (1993)*, *Democratic Policies for Language Revitalisation: the Case of Catalan* (amb Miquel Strubell) (2011), *Les llengües al sofà. El bilingüisme familiar als països de llengua catalana* (amb Rosa Mari Torrens) i *Civisme contra cinisme. Llengües per a viure i conviure* (2012).

Miquel Pueyo París

Doctor en Filologia Catalana, professor titular i director de la Càtedra de Periodisme i Comunicació de la Universitat de Lleida. Ha estat secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i diputat del Parlament de Catalunya.

Joan Pujolar Cos

Llicenciat en Filologia Catalana i en Filologia Anglogermànica per la Universitat Autònoma de Barcelona; i màster en estudis lingüístics i doctor per la Universitat de Lancaster (Regne Unit). Actualment és professor dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC, on és responsable d'assignatures de sociolingüística, lingüística aplicada i anàlisi del discurs i dirigeix el grup de recerca sobre "Llengua, cultura i identitat en l'era global". Ha estat director del programa de Filologia Catalana de la UOC, i també director dels Estudis d'Arts i Humanitats.

Elvira Riera Gil

Llicenciada en Filologia Catalana i màster en Planificació Lingüística per la Universitat de Barcelona. Màster en Funció Directiva per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya. Des del 1986 treballa a la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, on ha format part de l'equip directiu durant deu anys. Entre el 2004 i el 2011 en va ser la subdirectora general. Actualment segueix estudis de teoria política a la Universitat Pompeu Fabra, amb l'objectiu de sumar aquesta perspectiva a la de la sociolingüística per a entendre millor els reptes de la política lingüística actual.

Natxo Sorolla Vidal

Llicenciat en Sociologia per la Universitat de Barcelona, combina el seu doctorat amb les tasques de recerca a la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans. Té especial interès en la situació sociolingüística de la Franja i l'anàlisi de xarxes socials. Ha treballat en diferents projectes de recerca en demolingüística a tots els territoris de llengua catalana. Pensa que la sociolingüística ha de ser multidisciplinària, però no cal dir que és amant de les tècniques quantitatives.

Primera edició: setembre 2012

© Emili Boix-Fuster, Miquel Pueyo París, Joan Pujolar Cos, Elvira Riera Gil, Natxo Sorolla Vidal

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Foto de William Labov:

© The Penn Current, University of Pennsylvania,
Philadelphia, USA

Agraïm la seva cessió per part de la revista The Penn
Current:

<http://www.upenn.edu/pennnews/current>.

Foto de John Gumperz:

© Fachhochschule Fulda, Fulda, Alemanya

Agraïm la seva cessió per part dels responsables de la
Fachhochschule Fulda:

<http://www.fh-fulda.de/>.

Introducció

El text que teniu a les mans és un material de suport per a l'assignatura *Sociolingüística catalana*. Cal remarcar el seu caràcter de material de suport i que, per tant, ha estat concebut per tal que tingueu una base mínima que us permeti afrontar el treball que haureu de fer durant el curs. De fet, el conjunt de materials de l'assignatura ha estat elaborat pensant en un estudiant que participa activament a l'aula i que elabora petites recerques de manera autònoma. Acompanyen aquest text un conjunt de materials (dades, textos, guies per a debats i treballs) que trobareu al web de l'assignatura.

L'assignatura en conjunt té l'objectiu que l'estudiant es familiaritzi amb els conceptes i procediments principals de la sociolingüística, amb especial èmfasi en aquells que s'han aplicat en l'estudi de l'ús de la llengua catalana. En aquest context, també es pretén que l'estudiant arribi a un coneixement fonamentat en criteris i dades contrastades sobre les perspectives del procés de normalització o recuperació del català. Com que el procés de recuperació de la llengua catalana és objecte de polèmica pública regular, un segon objectiu clau d'aquesta assignatura és que l'estudiant se sàpiga situar en aquests debats i aprengui a qüestionar els pressupòsits i prejudicis en què es fonamenten les ideologies lingüístiques.

Si interpretem el terme *sociolingüística* en un sentit ampli, aquest curs hauria d'abastar un conjunt molt extens de camps d'estudi. El terme suggereix un espai d'encontre entre la sociologia i la lingüística, però de fet el prefix *socio* es refereix més aviat al conjunt de ciències socials (sociologia, antropologia, història, psicologia, ciències polítiques, etc.). Per això, en aquesta assignatura hem volgut acotar una mica el temari, tot concentrant-nos en allò que és més important per a la formació d'un llicenciat en Filologia Catalana i deixant de banda també les qüestions que ja es tracten en altres assignatures de la carrera.

Atenent a aquestes consideracions, en aquesta assignatura tractem força superficialment aspectes com la variació i el canvi lingüístics (estudiats en el camp anomenat sovint *dialectologia urbana*), ja que ens centrem fonamentalment en els aspectes socials i polítics associats al contacte de llengües i al procés de recuperació de la llengua catalana. Pràcticament tampoc no tractem els antecedents del procés de substitució lingüística als Països Catalans, que s'expliquen a *Història de la llengua catalana II*. Els temes de bilingüisme, adquisició de llengües i polítiques lingüístiques educatives es poden estudiar en l'assignatura *Multilingüisme i educació*. Tampoc no estudiarem qüestions de política lingüística, que es tracten en les assignatures *Política i planificació lingüístiques* (per

la banda de l'estatus) i *Normativa de la llengua catalana* (per la banda del corpus). De tota manera, és probable que us hàgiu de documentar sobre alguns d'aquests temes segons els debats i els treballs de curs en què participeu.

Per tant, aquest curs es focalitza especialment en els estudis sobre usos de llengües en contextos bilingües i multilingües i en allò que s'ha treballat des d'aquesta perspectiva en l'àmbit català.

Aquest text de suport està dividit en diferents mòduls. El primer mòdul és una introducció als estudis sociolingüístics. S'hi presenten els investigadors, els conceptes i els mètodes més importants d'aquells camps d'estudi que s'han basat fonamentalment en la recerca empírica; és a dir, en la recollida sistemàtica de dades sobre usos lingüístics: la sociologia de la llengua, la sociolingüística interaccional, la sociolingüística del conflicte i de la crítica i, finalment, la psicologia social de la llengua. En el segon mòdul ens fixem en l'evolució diacrònica de la subdisciplina en els països de llengua catalana i repassem els darrers intents de sintetitzar les actuals tendències. En el tercer mòdul expliquem de manera resumida les dades que hi ha sobre l'ús de la llengua catalana i també els detalls procedimentals dels principals mètodes de recerca. A continuació, en el quart mòdul, aprofundim en una de les àrees més prolífiques en els darrers temps, els estudis demolingüístics. I finalment, el cinquè mòdul tracta de la sociolingüística aplicada a la planificació lingüística: veurem com els conceptes i els mètodes de la sociolingüística, més en uns territoris que en uns altres, incideixen en la política.

Objectius

Els objectius que s'han d'assolir amb aquesta assignatura són els següents:

- 1.** Conèixer els conceptes més importants de la sociolingüística i en particular aquells que han tingut una rellevància especial en la sociolingüística catalana des dels seus orígens.
- 2.** Conèixer els diversos mètodes de recerca associats a la sociolingüística.
- 3.** Adquirir familiaritat amb la subdisciplina de manera que es puguin llegir textos i llibres especialitzats.
- 4.** Conèixer les dades que hi ha sobre el coneixement i l'ús de la llengua catalana.
- 5.** Poder expressar de manera fonamentada el propi criteri sobre les problemàtiques sociolingüístiques més corrents, especialment aquelles que afecten la llengua catalana.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Panorama de la sociolingüística

Joan Pujolar Cos

1. El contacte de llengües
2. El canvi lingüístic
3. Manteniment i substitució lingüístics

Mòdul didàctic 2

Història de la sociolingüística catalana

Emili Boix-Fuster

1. Delimitació
2. Història de la sociolingüística catalana

Mòdul didàctic 3

Dades i procediments de recerca

Joan Pujolar Cos

1. La preparació de la recerca
2. Els estudis quantitius
3. Els estudis qualitius

Mòdul didàctic 4

Demolingüística

Natxo Sorolla Vidal

1. La demolingüística com a subdisciplina entre la sociolingüística i la demografia
2. Metodologia
3. La demolingüística catalana

Mòdul didàctic 5

Sociolingüística aplicada: les bases sociolingüístiques de la política lingüística a l'àrea catalana

Miquel Pueyo París i Elvira Riera Gil

1. Conseqüències pràctiques de la primera sociolingüística: el variacionisme i els conceptes de contacte de llengües i canvi lingüístic
2. De la sociologia de la llengua a la sociologia del conflicte: les bases de les polítiques lingüístiques dels anys 80 i 90
3. Els conceptes de la psicologia social: intervenir en l'alternança de codi, un *leitmotiv* de les polítiques lingüístiques
4. Dels plantejaments de l'ecologia lingüística com a resposta a la gestió de la diversitat... a la diversitat de sociolingüístiques
5. El dret lingüístic i la teoria política
6. La perspectiva econòmica de la llengua

7. La demolingüística i la metodologia de l'anàlisi social: un exemple d'interacció entre la teoria i la pràctica

Bibliografia

Boix, E.; Vila, F. X. (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.

Diversos autors (2011). “La sociolingüística catalana, balanç i reptes de futur”. *Treballs de Sociolingüística Catalana* (vol. 21). Barcelona: Societat Catalana de Sociolingüística / Institut d’Estudis Catalans.

Mollà, T; Viana, A. (1987). *Curs de sociolingüística 1*. Alzira: Edicions Bromera.

Mollà, T; Viana, A. (1988). *Curs de sociolingüística 2*. Alzira: Edicions Bromera.

Mollà, T; Viana, A. (1991). *Curs de sociolingüística 3*. Alzira: Edicions Bromera.

Pradilla Cardona, M. À. (coordinador) (2004). *Calidoscopi lingüístic. Un debat entorn de les llengües de l’Estat*. Barcelona: Octaedro-EUB.

Romaine, S. (1996). *El lenguaje en la sociedad. Una introducción a la sociolingüística*. Barcelona: Ariel.

Wardhaugh, R. (1986). *An introduction to Sociolinguistics* (3a. ed. de 1998). Oxford: Blackwell [trad. cast.: *Introducción a la sociolingüística*. Santiago: Universitat de Santiago de Compostel·la, 1992].